

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA YASHIL IQTISODIYOTNI
RIVOJLANTIRISHNING MAKROIQTISODIY JIHATLARI**

Baratova Ruxshona O‘tkir qizi

TDIU Turizm fakulteti talabasi baratova005@icloud.com

Farangiz Fayzullayeva

TDIU Turizm fakulteti talabasi farangizfayzullayeva014@gmail.com

Kandaharov Zafar Ishratovich

Independent Researcher of the Department “Economic Theory” TSEU

zkandaxarov95@gmail.com ORCID: 0009-0007-1863-0413

Annotatsiya: *Mazkur maqolada O‘zbekiston Respublikasida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning makroiqtisodiy jihatlari ilmiy-nazariy va amaliy nuqtayi nazardan tahlil qilinadi. Maqolada yashil iqtisodiyotning yalpi ichki mahsulot tarkibi, bandlik, investitsiyalar, energiya samaradorligi va iqtisodiy barqarorlikka ta’siri ochib beriladi. Tadqiqot natijasida yashil iqtisodiyot milliy iqtisodiyotning tarkibiy modernizatsiyasini ta’minlovchi muhim innovatsion makroiqtisodiy omil ekanligi asoslab berilgan.*

Kalit so‘zlar: *yashil iqtisodiyot, makroiqtisodiy siyosat, barqaror rivojlanish, innovatsion transformatsiya, yashil o‘shish.*

So‘nggi yillarda global iqlim o‘zgarishi, ekologik muammolar va resurslardan samarasiz foydalanish sharoitida yashil iqtisodiyot konsepsiyasi jahon miqyosida barqaror rivojlanishning ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Mazkur jarayon iqtisodiy o‘shish, ekologik barqarorlik va ijtimoiy farovonlik o‘rtasidagi muvozanatni ta’minlashni nazarda tutadi. O‘zbekiston Respublikasida ham milliy iqtisodiyotni tarkibiy jihatdan modernizatsiyalash, innovatsion rivojlanishni jadallashtirish va uzoq muddatli makroiqtisodiy barqarorlikni ta’minlashda yashil iqtisodiyot muhim strategik omil sifatida e’tirof etilmoqda.

Xalqaro ilmiy tadqiqotlarda yashil iqtisodiyot asosan ekologik xavfsizlikni ta’minlash, energiya samaradorligini oshirish va innovatsion rivojlanish bilan bog‘liq holda o‘rganilgan. BMTning Atrof-muhit dasturi (UNEP), Jahon banki va OECD tadqiqotlarida yashil iqtisodiyot makroiqtisodiy barqarorlik va inklyuziv o‘shishning muhim omili sifatida talqin etiladi. Shu bilan birga, o‘tish davridagi iqtisodiyotlar, xususan Markaziy Osiyo mamlakatlarida yashil iqtisodiyotning makroiqtisodiy transformatsiyadagi o‘rni yetarli darajada tadqiq etilmagan. Ushbu maqola mazkur ilmiy bo‘shliqni to‘ldirishga xizmat qiladi.

Mavzuning dolzarbligi: Hozirgi globallashtirish sharoitida iqlim o‘zgarishi, ekologik muammolarning keskinlashuvi va tabiiy resurslardan samarasiz foydalanish jahon iqtisodiy rivojlanishining barqarorligiga jiddiy tahdid solmoqda. Jahon hamjamiyati tomonidan barqaror rivojlanish maqsadlari doirasida yashil iqtisodiyot konsepsiyasining ilgari surilishi iqtisodiy o‘shishni ekologik xavfsizlik va ijtimoiy farovonlik bilan uyg‘unlashtirish zaruratidan kelib chiqadi. Shu bois yashil iqtisodiyotni

rivojlantirish masalasi bugungi kunda nafaqat ekologik, balki muhim makroiqtisodiy muammo sifatida namoyon bo'lmoqda.

O'zbekiston Respublikasida iqtisodiyotning tarkibiy transformatsiyasi, innovatsion rivojlanish va uzoq muddatli makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Aholi sonining ortib borishi, energiya resurslariga bo'lgan talabning o'sishi hamda sanoat ishlab chiqarishining kengayishi sharoitida energiya samaradorligini oshirish va qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu jarayonlarda yashil iqtisodiyot milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiruvchi va barqaror o'sishni ta'minlovchi muhim makroiqtisodiy omil sifatida maydonga chiqmoqda.

Shu bilan birga, yashil iqtisodiyotning yalpi ichki mahsulot tarkibi, bandlik darajasi, investitsiyalar oqimi va tashqi iqtisodiy barqarorlikka ta'sirini makroiqtisodiy nuqtayi nazardan kompleks o'rganish zarurati mavjud. Xalqaro ilmiy adabiyotlarda ushbu masalalar asosan rivojlangan mamlakatlar misolida tahlil qilingan bo'lib, o'tish davridagi iqtisodiyotlar, xususan O'zbekiston sharoitida yashil iqtisodiyotning makroiqtisodiy jihatlari yetarli darajada tadqiq etilmagan.

Mazkur holatlar O'zbekiston Respublikasida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning makroiqtisodiy jihatlari chuqur ilmiy asosda o'rganish, uning milliy ijtimoiy-iqtisodiy tizimni transformatsiyalashdagi o'rnini aniqlash hamda amaliy tavsiyalar ishlab chiqish zarurligini belgilab beradi.

Tadqiqot metodologiyasi: Tadqiqotda mantiqiy-tahliliy usul, qiyosiy tahlil, statistik kuzatuv va ilmiy umumlashtirish metodlaridan foydalanildi. Empirik ma'lumotlar O'zbekiston Respublikasi Statistika agentligi, Jahon banki, UNEP va OECD rasmiy ma'lumotlariga asoslanadi.

O'zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning makroiqtisodiy asoslari. Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish O'zbekiston iqtisodiyotida tarkibiy transformatsiya jarayonlari bilan chambarchas bog'liq.

Ushbu jarayonning asosiy makroiqtisodiy omillari quyidagilardan iborat: qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish;

sanoatda energiya samaradorligini oshirish;

yashil investitsiyalar va moliyalashtirish mexanizmlarini kengaytirish;

innovatsion texnologiyalarni joriy etish;

davlatning ekologik va makroiqtisodiy siyosatini muvofiqlashtirish.

Mazkur omillar yalpi ichki mahsulotning sifat jihatdan o'sishini ta'minlab, milliy iqtisodiyotning raqobatbardoshligini oshiradi.

Yashil iqtisodiyotning makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'siri: Yashil iqtisodiyotning rivojlanishi YaIM o'sish sur'atlari, bandlik darajasi, investitsion faollik va tashqi iqtisodiy barqarorlikka ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Xususan, qayta tiklanuvchi energiya loyihalari energiya importiga qaramlikni kamaytirib, to'lov balansining barqarorligini mustahkamlaydi. Shu bilan birga, yashil sektorlar yangi ish o'rinlarini yaratish orqali inklyuziv iqtisodiy o'sishga xizmat qiladi.

Muammolar va rivojlanish istiqbollari: O‘zbekistonda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish jarayonida moliyaviy resurslar yetishmasligi, texnologik infratuzilmaning cheklanganligi va malakali kadrlar tanqisligi kabi muammolar mavjud. Biroq institutsional islohotlarni chuqurlashtirish, xalqaro yashil moliya bozorlariga integratsiyani kengaytirish va ilmiy-innovatsion salohiyatni oshirish ushbu muammolarni bartaraf etish imkonini beradi.

Xulosa va ilmiy-amaliy takliflar: O‘zbekiston Respublikasida yashil iqtisodiyotni rivojlantirishning makroiqtisodiy yechimlari kompleks va strategik yondashuvni talab qiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, ushbu yechimlar quyidagi asosiy yo‘nalishlarda amalga oshirilishi mumkin:

Davlat siyosatini kuchaytirish va normativ-huquqiy bazani mustahkamlash

Yashil iqtisodiyotning makroiqtisodiy omillari bilan bog‘liq davlat dasturlarini ishlab chiqish va joriy etish;

Qayta tiklanuvchi energiya, energiya samaradorligi va ekologik barqarorlikni rag‘batlantiruvchi normativ-huquqiy hujjatlarni kuchaytirish.

Moliyaviy rag‘batlar va yashil investitsiyalarni kengaytirish

Soliq imtiyozlari va subsidiyalar orqali yashil loyihalarni qo‘llab-quvvatlash;

Xalqaro va milliy investitsiya fondlari orqali qayta tiklanuvchi energiya va ekologik texnologiyalarni moliyalashtirish.

Innovatsion va texnologik rivojlanishni jadallashtirish

Yashil texnologiyalarni ishlab chiqarish va joriy etishni rag‘batlantirish;

Ilmiy-tadqiqot ishlari va startap loyihalarni qo‘llab-quvvatlash orqali energiya samaradorligini oshirish.

Kadrlar salohiyatini oshirish va ta‘lim tizimini moslashtirish

Yashil iqtisodiyot va barqaror rivojlanish sohasida malakali kadrlarni tayyorlash;

Oliy va kasb-hunar ta‘limida tegishli kurs va o‘quv dasturlarini joriy etish.

Xalqaro hamkorlik va tajriba almashinuvi

Xorijiy davlatlar va xalqaro tashkilotlar bilan hamkorlikni kengaytirish;

Yashil moliya, texnologiya va siyosat bo‘yicha ilg‘or tajribani import qilish.

Ushbu yechimlar amalga oshirilganda, yashil iqtisodiyot O‘zbekiston iqtisodiyotining tarkibiy diversifikatsiyasi, bandlikni oshirish, energiyaga bo‘lgan importga qaramlikni kamaytirish va makroiqtisodiy barqarorlikni mustahkamlash kabi muhim vazifalarni samarali hal etadi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, yashil iqtisodiyot O‘zbekiston Respublikasida milliy ijtimoiy-iqtisodiy tizimni transformatsiyalashning muhim innovatsion va makroiqtisodiy omili hisoblanadi.

Quyidagi ilmiy-amaliy takliflar ilgari suriladi:

yashil iqtisodiyot tamoyillarini makroiqtisodiy siyosatga integratsiya qilish;

yashil innovatsiyalarni rag‘batlantiruvchi institutsional mexanizmlarni rivojlantirish;

yashil moliyalashtirish vositalarini kengaytirish;

inson kapitalini rivojlantirish va yashil kasblar bo'yicha tayyorlash tizimini kuchaytirish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. UNEP. Towards a Green Economy: Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. Nairobi: United Nations Environment Programme, 2011.
2. World Bank. Green Growth and Sustainable Development: Policy Briefs and Reports. Washington, DC: World Bank, 2012–2023.
3. OECD. Green Growth Indicators 2020. Paris: Organisation for Economic Co-operation and Development, 2020.
4. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-iyun "Yashil iqtisodiyotni rivojlantirish strategiyasi to'g'risida" Farmoni.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2020-yil 15-yanvar qarori: Qayta tiklanuvchi energiya manbalarini rivojlantirish bo'yicha chora-tadbirlar.
6. Jahon Banki. Uzbekistan Green Economy and Energy Efficiency Report. Washington, DC: World Bank, 2021.
7. Giddings, B., Hopwood, B., & O'Brien, G. Environment, Economy and Society: Fitting Them Together into Sustainable Development. Sustainable Development, 2002, 10(4), 187–196.
8. Stern, N. The Economics of Climate Change: The Stern Review. Cambridge: Cambridge University Press, 2007.
9. Kharas, H., & Hamel, K. Green Growth in Emerging Economies: Policies and Perspectives. Global Economy Journal, 2019, 19(1), 1–24.
10. Tashkent State University of Economics. Milliy ijtimoiy-iqtisodiy tizimni transformatsiyalash va innovatsion omillar: ilmiy tadqiqot hisobotlari, 2022.